

1916-2016 – UN SECOL DE LA INTRAREA ROMÂNIEI ÎN RĂZBOIUL PENTRU REÎNTREGIRE NAȚIONALĂ

FLORIN NACU*

1. Preliminarii

La 28 iulie 1914, începea ceea ce istoria universală numește Primul Război Mondial. Pentru România, participarea la acest război era supusă unei mari incertitudini. Pe de o parte, opinia publică era de părere că România trebuia să lupte pentru refacerea integrității teritoriale, iar pe de altă parte, Regele Carol I și o parte a guvernului (Președintele Consiliului de Miniștri și Ministrul de Externe) trebuiau să țină cont de tratatul secret cu Puterile Centrale din 1883. Tratatul fusese ținut secret deoarece comportamentul Imperiului Austro-Ungar față de românii din provinciile istorice Transilvania, Crișana, Banat, Bucovina era cu greu tolerat de românii din Vechiul Regat. Regele Carol I și primul ministru de la acea dată, Ion C. Brătianu optaseră, în 1883, pentru apropierea de Puterile Centrale, mizând pe apartenența Imperiului German la acest bloc militar. Totuși, diplomația de la Berlin a reușit să evite elegant pretențiile românești, propunând un tratat cu Austro-Ungaria, la care să adere Germania. Așadar, nu a fost vorba de aderarea României la Tripla Alianță, ci de un tratat de alianță între acest bloc și România.

Germania dorea ca România să aibă la est și la sud un aliat, România, aflat în fața Rusiei, care o dezamăgise la San Stefano și Berlin deoarece nu primise decât protectorat în Bosnia-Hertzegovina și nu anexiune, așa cum își dorea¹.

Viena știa ostilitatea oficialilor de la București și a opiniei publice față de politica sa de deznaționalizare a românilor din dubla monarhie, mai ales că în 5/17 iunie 1883, declarația senatorului Petre Grădișteanu, făcută la inaugurarea statuii domnitorului Ștefan cel Mare de la Iași, în care solicita ca pe coroana României să reapară bijuteriile coroanei marelui Ștefan, domnul Moldovei încinsese spiritele la cel mai înalt nivel. Austro-Ungaria a protestat vehement, deoarece trimiterea se făcea direct la Bucovina răpită în 1775, cu Putna, unde se afla mormântul marelui domnitor. Criza a fost rezolvată ulterior, pe canale diplomatice, dar ea rămâne edificatoare pentru oricine dorea să vadă starea de spirit românească.

Aplicarea Tratatului din 18/30 octombrie 1883 nu a fost scutită de neînțelegeri. Orice gest de bunăvoință a guvernului față de Austro-Ungaria era

* Cercetător științific III, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova, al Academiei Române; e-mail: florinnacu86@yahoo.ro.

¹ Gheorghe N. Căzan, Șerban Rădulescu-Zoner, *Tratatul secret de alianță între România și Austro-Ungaria din anul 1883*, în „Revista Română de Studii Internaționale”, 1973, nr. 1, pp. 175-194.

taxat de Imperiul Rus și de opoziție drept suspect (Tratatul s-a menținut secret în toată perioada), după cum încercările de finanțare ale școlilor românești de peste munți erau taxate drept imixtiuni ale celor cunoscuți pentru simpatii pro-ruse.

Piatra de încercare a fost atitudinea guvernului de la București față de mișcarea memorandistă din 1894. Regele Carol I s-a implicat personal în eliberarea memorandiștilor judecați și condamnați de tribunalul de la Cluj.

Practic, înainte de expirarea perioadei de 10 ani, de valabilitate a tratatului, părțile au început să tatoneze terenul pentru a obține o prelungire. Se consideră că disensiunile româno-austro-ungare nu au putut fi soluționate de Germania, deoarece Austro-Ungaria nu admitea sub nicio formă îmbunătățirea situației românilor din dubla monarhie, deoarece Ungaria, acceptând compromisul din 1867, condiționase Austria să nu intervină în provinciile pe care le administra Budapesta.

Deși tratatul a fost reînviat pentru încă 10 ani, în 1892 (practic tratatul expirase *de facto*) complicarea jocului geopolitic din Balcani a arătat că relația diplomatică dintre România și Tripla Alianță era sortită destrămării.

România și Austro-Ungaria trebuiau să-și ofere ajutor în cazul agresiunii unui terț, terța putere fiind, așa cum toți ar fi înțeles, Rusia.

Rusia a încercat să intervină în Balcani, susținând Bulgaria contra Serbiei, independentă din 1878 ca și România. În 1885, Aleksandr von Batenberg reușise să unească Principatul Bulgariei (de la Dunăre, la Balcani) cu Principatul Rumeliei (de la Balcani, la granița cu Grecia), fapt ce a alimentat pretențiile unei Bulgarii Mari. Relația dintre Austro-Ungaria și Serbia era una care a evoluat de la normalitate spre o tensiune permanentă, deoarece interesele Serbiei și Austro-Ungariei se intersectau în privința controlului asupra slavilor sudici. Panslavismul era un curent agreat de Rusia, susținătoare a Bulgariei, inamică a Serbiei, însă Bulgaria se apropia periculos de Austro-Ungaria, deoarece considera că acest stat o poate ajuta să se extindă în Balcani².

Practic, în această zonă, exista un „măr al discordiei”, reprezentat pe de o parte de Bosnia Herzegovina, o provincie artificială, iar pe de altă parte, de Macedonia. O bună parte din Macedonia se afla sub control otoman, iar spre acest teritoriu istoric se îndreptau, în primul rând Grecia, pe principiul apartenenței istorice a acesteia la etnia și cultura greacă, dar și celelalte state balcanice, Serbia independentă și Bulgaria autonomă, deoarece aveau graniță comună cu Macedonia.

Statul român avea interese în Macedonia în sensul existenței comunităților de aromâni și macedoromâni. În plus, incidentul de la Arab-Tabia și insuficienta rezolvare a frontierei sudice a României cu Bulgaria îi dădeau guvernului român o motivație să obțină o expansiune teritorială pe seama Bulgariei.

2. Evenimentele premergătoare

În 1901, regele României și regele Greciei se întâlniseră la Abazzia, cu scopul de a clarifica unele incidente diplomatice, de a declara că vor menținerea

² Ioan C. Filitti, *Rusia, Austro-Ungaria și Germania față de România, până la 1916*, în Ioan C. Filitti, *Omul prin operă* (ediție Georgeta Filitti), București, Editura Pegasus Press, 2004, pp. 31-78.

statu-quo-ului din Balcani, ocazie în care cei doi suverani au observat situația din Balcani, de natură să devină explozivă.

În ceea ce privește situația aromânilor, Imperiul Otoman a dat o soluție ce se va dovedi temporară, în sensul duratei, respectiv Iradeaua din 1905, în care minoritatea aromână era recunoscută.

Răscoala din 1907, izbucnită în România, a fost văzută, pe plan extern și ca o încercare de destabilizare a României, aliat secret al Austro-Ungariei, profitându-se de chestiunea țărăneasă, o mare slăbiciune a politicii românești moderne de după 1864. Răscoala a izbucnit pe o moșie a trustului Fischer, care era furnizorul de furaje al cavaleriei austro-ungare.

În 1908, independența Bulgariei și anexarea de către Austro-Ungaria a Bosniei-Hertzevovina au arătat faptul că Rusia și Austro-Ungaria urmau să se confrunte în Balcani.

Implicit, s-a ajuns la Războaiele Balcanice. Primul s-a soldat cu înfrângerea Imperiului Otoman de către Bulgaria, Serbia și Grecia. Al doilea, provocat de Bulgaria, nemulțumită de împărțirea Macedoniei, a dus la implicarea României, fapt ce a dus la semnarea Păcii de la București. A fost triumful unei generații de politicieni români, în sensul că România prelua Cadrilaterul, adică Dobrogea de Sud, pe linia Ekrene-Turtukaia.

Totuși, opinia publică românească se declara nemulțumită de această acțiune românească, în societate vehiculându-se proteste, care trimiteau la „Transilvania”. Istoricul și omul politic de mai târziu, Nicolae Iorga, avea să noteze, referitor la implicarea României în Balcani că se decidea practic chestiunea Transilvaniei.

Deși în 1902, 1907 și 1910, Tratatul din 1883 a cunoscut reînnoiri, după 1913, devenise evident faptul că relațiile româno-austro-ungare, în fapt, erau întrerupte³.

3. Izbucnirea Primului Război Mondial și neutralitatea României

Astfel, ajungem în vara anului 1914, când România, la Consiliul de Coroană de la Sinaia din 21 iulie/3 august 1914, va decide să rămână neutră. Regele Carol a declarat atunci: „*Se dă marea luptă prin care, pentru o întregă perioadă istorică se va stabili harta Europei și soarta popoarelor. Desigur că în acest război vor fi învingători și învinși, dar e neîndoielnic că dinainte și irevocabil meniți să fie învinși vor fi neutrii*”⁴. A început o confruntare de idei, între liberalii lui Ionel Brătianu și conservatorii lui Petre P. Carp, aceștia din urmă fiind germanofili convinși. Regele Carol a propus, în baza tratatului ca România să intre în război de partea Puterilor Centrale, fapt ce a trezit opoziția liberalilor. Pe de o parte, aceștia își vedeau amenințat viitorul politic, din cauza conservatorilor, iar pe de alta, aceasta însemna practic renunțarea la pretențiile asupra Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Maramureșului și Bucovinei. Era evident că intrarea României în război alături de Antantă, celălalt bloc militar, însemna renunțarea la

³ *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, București, Editura Enciclopedică, 2003, pp. 268-271.

⁴ I. G. Duca, *Memorii*, vol. I, *Neutralitatea*, partea I, București, Editura Expres, 1992, p. 59.

ideea recuperării Basarabiei. Bătrânul Rege Carol era pus într-o situație neplăcută. Ca descendent al unei dinastii germane și ca feldmareșal al armatei germane era dator să-și respecte obligațiile de familie, însă ca suveran trebuia să convingă țara că opțiunea lui îi asigura acesteia viitorul. Ca o intervenție a destinului, grație *Memoriilor* importantului om politic liberal I. G. Duca, Ministru al Culturii și Instrucțiunii Publice la acea dată, aflăm că participanții la ședință au aflat că Italia alesese neutralitatea⁵. Adepții neutralității României susțineau că Italia va fi neutră, în timp ce adepții intrării în război alături de Puterile Centrale mizau că Italia va sări în ajutorul Austro-Ungariei: „*Pe când dialogul era mai inflăcărat, ușa se deschide și apare un lacheu cu o telegramă pe o tavă de argint. O remite lui Brătianu, care o deschide grabnic: era știrea oficială a neutralității Italiei. O adevărată lovitură de teatru. Se simțea că după aceasta regele nu va mai fi în măsură să-și apere punctul de vedere. Tăcu, cu un gest de resemnare. Noi toți ne bucuram și ne uitam la Carp, care cu câteva minute înainte ne afirmase cu atâta siguranță că Italia nu va rămâne neutră. Fără voie trebuie să fi ghicit în ochii noștri că îi spuneam: «nu vezi că aceeași valoare o au toate argumentele d-tale?»*”⁶.

Totuși, faptul că și Italia, în calitate de membru al Puterilor Centrale decisese să rămână neutră, determinase găsirea unei soluții echitabile. Practic, adepții neutralității au mers pe ideea desprinsă din studiul dreptului internațional și anume interpretarea cauzei „*casus foederis*”. Această clauză obliga România să intervină în cazul unei agresiuni împotriva Austro-Ungariei. Evidența de pe câmpul de luptă arăta că, *de jure* și *de facto*, Austro-Ungaria era stat agresor, ea declarând război Serbiei. Această explicație nu putea să-i liniștească pe austro-ungari, însă România nu putea fi obligată în niciun fel să-și schimbe opțiunea.

Totuși, un aspect al relațiilor bilaterale româno-ruse nu putea rămâne insesizabil curților europene și anume primirea fastuoasă pe care suveranul României i-a organizat-o Țarului Nicolae al II-lea al Rusiei și familiei sale. Deși vizita a durat aproape o zi, modul în care populația, politicienii și celelalte notabilități au primit vizita Țarului și a familiei imperiale ruse arăta că România este pe punctul să-și reanalizeze politica de alianțe.

4. Negocierile lui Ion I.C. Brătianu

În opinia noastră, păstrarea în secret a Tratatului din 1883 a constituit o măsură de prevenire, dar și de negociere a abilului Ion C. Brătianu. Astfel, guvernul nu renunța la pretențiile asupra provinciilor românești din Austro-Ungaria, dar nici nu dădea curs acuzațiilor de rusofilie îndreptate împotriva liberalilor de către adversarii lor politici, conservatorii.

Negocierile pentru prima reînnoire s-au soldat cu un eșec. Practic, examinând atent datele, vom ajunge la concluzia că în realitate, România a semnat un al doilea tratat cu Austro-Ungaria, deoarece data semnării era ulterioară datei de

⁵ Sorin Liviu Damean, *Carol I*, București, Editura Paideia, 2000, *passim*.

⁶ I. G. Duca, *op.cit.*, p. 61.

expirare, iar reînnoirea trebuia, în mod normal, făcută înainte de data expirării prevederilor consemnate în tratat.

Regele Carol I va muri în toamna anului 1914, iar conform regulilor stabilite în protocolul de familie, îi va succeda ca rege Principele Ferdinand, nepotul său de frate. Acesta se căsătorise cu Maria, principesă din Marea Britanie, nepoată a Reginei Victoria, Regina Marii Britanii și Împărăteasă a Indiilor, dar și verișoară primară a Țarului Rusiei Nicolae al II-lea.

Noul Rege, Ferdinand I, era un bărbat capabil, însă nu atât de stăpân pe sine încât să reziste ca unchiul său, defunctul Rege Carol I, presiunilor din anturaj. După cum nici noua Regină, Maria, nu concepea să nu se implice în politică așa cum procedase predecesoarea sa, Regina Elisabeta, care s-a mulțumit să rămână poetă și sprijinitoare a artelor.

Familia regală avea deja și un prim născut bărbat pe principele Carol, urmat de principele Nicolae, dar și de principese ca Marioara, Elisabeta. Era de la sine înțeles că Regina Maria a reprezentat o șansă pentru diplomația britanică și țaristă în scopul înclinării balanței către Antantă.

Din 1914 și până în august 1916, au urmat doi ani de luptă diplomatică, pe fondul neutralității. Diplomația de la București urmărea succesele de pe front ale Antantei, după cum era interesată să primească garanții privind aspirațiile sale legitime în privința refacerii unității naționale.

Ion I. C. Brătianu dorea să creeze, pe de o parte, cadrul propice din punct de vedere politic și militar al acțiunii de intrare în război. Pe de altă parte, dincolo de revendicările legitime ale României, omul politic român considera că și Antanta putea avea de câștigat, prin faptul că deschiderea unui nou front în Balcani putea fi un uriaș pas înainte îndreptat împotriva Puterilor Centrale, la care aderaseră Imperiul Otoman și Bulgaria, cu aceasta din urmă România având întreaga frontieră sudică, fluvială și terestră, prin simplul fapt că Austro-Ungaria trebuia să treacă o parte din trupele ce luptau cu Rusia sau sprijineau Germania în lupta contra României, ceea ce însemna o ușurare pe frontul vestic al primei mari conflagrații mondiale.

Ionel Brătianu știa că, de fiecare dată când ar fi încercat să propună colaborarea cu Antanta, adversarii săi politici i-ar fi ripostat relatând neplăcuta experiență cu Rusia a tatălui său, la 1877, când deși semnase convenția din 4/16 aprilie 1877, prin care Țarul se angaja să respecte integritatea României, la San-Stefano și la Berlin, Rusia încălcase textul Convenției, anexând județele din sudul Basarabiei, pierdute la Paris în 1856, care, în mod natural, îi asigurau Rusiei accesul la Dunăre.

Totuși, ca demn urmaș al ilustrului său tată, Ionel Brătianu putea să se bazeze pe faptul că România obținuse, în 1878, Dobrogea, devenind putere riverană Mării Negre. Nu trebuia neglijat nici faptul că, prin Tratatul de la București, care pusese capăt celui de-a doilea război balcanic, României i se acordase un fel de compensație teritorială, ignorată la Berlin.

Ionel Brătianu a fost omul cumpătului și al măsurii. Ca inginer de profesie, el a știut să îmbine complicatele piese ale arealului geopolitic balcanic, astfel încât să primeze idealul unității naționale pentru România.

Ionel Brătianu considera că momentul oportun pentru unirea cu Transilvania nu avea să vină ulterior, așa cum Regele Carol I lăsase să se înțeleagă. Știa prea bine tânărul liberal că vulturii se vor sfâșia între ei pentru pradă și dacă România nu se poziționa așa cum trebuie pe eșcherul politic, țelul ei nu putea fi atins.

Succesele militare ale Franței pe Marna, ofensiva rusească împotriva trupelor austro-ungare arătau că Puterile Centrale erau destul de slabe. Austro-Ungaria se chinuia să reziste avansului Rusiei. Practic, niciun observator al epocii nu ar fi fost capabil să prevadă că în 1918, Germania, Austro-Ungaria și Rusia aveau să se prăbușească sub propria greutate. Deși în țară se desfășura o propagandă activă a presei, susținătorilor Antantei să se intre în război, Brătianu era asemenea celebrului Fabius Cunctator. Voia să aștepte un moment propice, precum și obținerea garanțiilor ferme în privința teritoriilor românești aflate sub ocupație austro-ungară. Anumite insuccese rusești îi determinau pe Regele Carol I și pe adepții săi să ceară Președintelui Consiliului de Miniștri intrarea în război de partea Puterilor Centrale⁷.

Se cuvine să menționăm că în această ecuație a atragerii României în război de o parte sau de alta, au existat și provocări militare. În noaptea de 28 spre 29 mai /10 spre 11 iunie 2016, trupele țariste au trecut inexplicabil granița, au ocupat localitatea Momornița și au înaintat spre Bucovina, prin Dorohoi. Austriecii au răspuns cu tir de artilerie, ceea ce însemna că au fost afectate și case de pe teritoriul românesc.

I. G. Duca nota în „*Memoriile*” sale: „*Să fi fost oare o simplă greșeală a unor detașamente locale dornice să surprindă mai ușor un inamic în plină retragere? Dar atunci de ce nu au ținut seamă de protestele noastre, de ce au tras asupra grănicerilor noștri, de ce timp de două zile nu și-au revenit în fire? De doi ani luptau în același punct, trebuiau deci să-l cunoască cu de-amănuntul. De ce în trecut păstrasera neconținut o atitudine corectă, de ce tocmai acum călcau în chip atât de neașteptat și de flagrant toate legile dreptului internațional? Știam că de la ruși te puteai aștepta la orice, chiar după suprimarea consumării alcoolului. Incidentul de la Hult era viu în amintirea noastră. Nu ne aflam, oare, în prezența unei tentative de violare a neutralității noastre cu scopul de a-i sili pe austro-germani la aceeași atitudine și de-a ne forța mâna, transformând teritoriul nostru într-un câmp de bătaie? Rușii nu au reușit să ne atragă în război prin argumente, oare nu încercau acum să ne constrângă prin mijloace brutale? Toate presupunerile erau îngăduite*”⁸.

Practic, diplomația austro-ungară s-a înfierbântat ca un cazan sub presiune. României îi fusese încălcată neutralitatea și guvernul de la București nu luase nicio măsură. Ionel Brătianu a încercat să adoarmă vigilența austro-ungară printr-un

⁷ Ion Cristoiu, *1914-1916, Ionel Brătianu, geniul de a aștepta*, a se vedea http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/1914-1916-ionel-br-tianu-geniul-tepta (accesat la 10 iulie 2016).

⁸ I. G. Duca, *op.cit.*, pp. 121-122.

comunicat, care prezenta situația de la frontiera nord-estică drept una liniștită, după ce, anterior, fuseseră cerute explicații diplomaților și responsabililor militari ruși. Aceștia din urmă au clarificat incidentul drept o „eroare”. Responsabili diplomatici și militari români au fost luați efectiv la întrebări de membri ai diplomației Puterilor centrale. Printre ei, erau Barbu Știrbei, omul de încredere al Reginei Maria și generalul Dumitru Iliescu, omul lui Ionel Brătianu, infiltrat în armată. Generalul Iliescu a dat instrucțiuni pentru unele măsuri de fațadă, în sensul unor patrulări simbolice ale grănicerilor români pe linia Prutului. Atât Rusia, cât și Austro-Ungaria consideraseră „eroarea” un simplu pretext prin care doriseră să obțină un profit maxim. Totuși, ei trebuiau să nu uite că frâiele guvernului erau în mâna lui Ionel Brătianu, care avusese situația sub control. Pe plan intern, el reușise să plasese oamenii săi de încredere în anturajul unor oratori energici ca Nicolae Iorga, Take Ionescu și chiar Octavian Goga, creând o perdea de protecție, care să țină discursurile lor axate pe ideea intrării în război departe de urechile celor cărora le erau destinate.

În lunile iunie și iulie 1916, Antanta a avut noi succese. Rușii au intrat în Cernăuți, în Franța, a început ofensiva de pe Somme. Regele Ferdinand era dispus să coopereze cu Antanta, părând că visurile germanofililor muriseră odată cu Regele Carol I.

Profitând de faptul că exista deschidere în România, diplomații forțelor Antantei trec la acțiuni de persuasiune susținută. Din iulie 1916, Marea Britanie și Franța, alături de Rusia au început să facă pași înapoi. Cea mai afectată era, evident Rusia. Brătianu știa ce voia, dar și Antanta avea nevoie de intrarea României în război ca un aspect propagandistic menit să dea o lovitură de imagine adversarilor. Practic, se verifică teoria că forțele politice dictează acțiunile armatei într-un stat de drept.

Data de 2 iulie 1916 a însemnat, în mod deschis, acel ultimatum venit din partea Antantei: „Intrați acum, ori niciodată”! Era un mesaj transmis la unison de toate statele membre ale Antantei.

Pe de o parte, Rusia nu dorea să accepte *ab initio* pretențiile teritoriale ale României, deoarece avansul trupelor sale în Ungaria îi dădeau un aer de superioritate. Brătianu cerea aceste garanții pentru a se încredința asupra situației Bulgariei. Totuși, omul lui de încredere, generalul Dumitru Iliescu îi prezenta rapoarte ale spionajului militar românesc în care Bulgaria apărea ca slăbită. Chestiunea era aceea că și încredințările din partea Antantei erau asemănătoare. Brătianu a decis să iasă treptat din citadela neutralității, atunci când a observat că la Petersburg, Sazonov, un abil diplomat, fusese înlocuit de la Externe cu Sturmer, un necunoscut, la 23 iulie 1916.

Practic, așa cum avea să remarce și I. G. Duca, această măsură dezastruoasă se datorase intrigilor călugărului Rasputin. Acesta, om de încredere al țarinei, deoarece el putea ține sub control hemofilia țaraviciului, moștenitorului tronului imperial, fusese cumpărat de serviciile secrete germane, care îi oferiseră pe loc o sumă colosală, dar care l-a atras pe Rasputin ca un magnet. Era începutul sfârșitului pentru Rusia Țaristă.

Astfel, Ionel Brătianu s-a decis să înceapă negocierile cu Rusia, mai ales că urmașul lui Sazonov era dispus să meargă pe drumul predecesorului său.

Negocierile cu Antanta nu au fost deloc ușoare. Brătianu a reușit să-și atingă scopurile. Pe de o parte, România avea motive să iasă din neutralitate, deoarece aliații se angajaseră să sprijine militar ofensiva românească din Transilvania și, prin deschiderea frontului la Salonic, să scoată Bulgaria din luptă. În fapt, informările românești și străine arătau o slăbiciune aparentă a Bulgariei, pe care Brătianu era departe să o creadă, dar ca orice om, avea și el o limită. Fusesse, în ultimii doi ani, practic bombardat cu cereri de intrare în război. Vara anului 1916 părea cea mai potrivită și de aceea nu a ezitat să dea curs tratativelor.

Așadar, din iulie și până în august 1916, Ionel Brătianu a negociat punct cu punct textul a două convenții civile și militare.

Grație importantului om politic liberal I. G. Duca, Ministru al Culturii și Instrucțiunii Publice la acea dată și participant la evenimente (și-a adus contribuția la redactarea unora dintre clauzele convențiilor), pe care le-a consemnat în memoriile sale, știm cum s-a ajuns la momentul semnării Convenției Politice și a Convenției Militare cu Antanta, la 4/17 august 1917. Ionel Brătianu a semnat după ce fuseseră depuse semnăturile reprezentanților diplomați ai Marii Britanii, Franței, Italiei și Rusiei: *„Vintilă Brătianu pregătise în mijlocul mesei o călămară frumoasă și un condei destinat a fi păstrat în amintirea acestei scene istorice. Poklevski, emoționat și el, în mijlocul unei tăceri pline de solemnitate, a iscălit cel dintâi, rând pe rând, cele cinci exemplare. Brătianu, cel din urmă, a luat tocul și prin iscălitura lui a legat soarta neamului românesc de soarta Aliaților, semnând astfel actul însuși de naștere a unității noastre naționale. Deasupra mesei, privind drept în față pe acei ce iscăleau, stătea atârnat în perete chipul lui Ionel Brătianu cel bătrân. Făuritorul independenței României Mici părea că privește cum urmașii săi zămisleau România Mare. Ai fi zis că spiritul său plutește peste noi toți în acele clipe mișcătoare”*⁹.

I. G. Duca a dat citire, cu glas tare, textului convenției și își amintește faptul că rușii recunoscuseră faptul că Ionel Brătianu reușise să obțină un lucru important de la Rusia, ceea ce trebuia să-i atragă prețuirea oricărui român: *„După ce-am terminat cetirea, Poklevski (ambasadorul Rusiei –n.a.) s-a întors către mine și mi-a spus: «Ca român poți fi fericit de ceea ce a obținut d. Brătianu de la noi”*¹⁰.

5. Considerații finale

Cele două mari forțe politice românești, liberalii, conservatorii și epigonii lor, nu mai aveau alte idei decât acelea ale intrării în război, liberalii de partea Antantei, conservatorii de cea a Puterilor Centrale.

„Antantiștii” aveau mulți oameni care atunci dădeau dovadă de oportunism, deși ulterior, au ajuns oameni politici foarte buni, trecând prin examenele maturizării politice: Take Ionescu, Nicolae Iorga, Nicolae Titulescu, Octavian Goga. „Centraliștii” erau dominați de: Petre P. Carp, Titu Maiorescu,

⁹ I. G. Duca, *Memorii*, vol. II, Timișoara, Editura Helicon, 1993, p. 145.

¹⁰ *Ibidem*.

Alexandru Marghiloman. Problema era că ambele tabere aveau corespondenți și în armată.

Practic, activitatea politică internă paralizase. Cele două mari deziderate ale politicii interne, revizuirea legii electorale și reforma agrară fuseseră, prin consens, lăsate spre a fi rezolvate după război, deși o eventuală materializare a reformei agrare ar fi produs entuziasm în rândurile țăranilor ce urmau să furnizeze grosul contingentelor române. Practic, devenise de la sine înțeles că existența războiului la frontiere împiedica acțiunile de expropriere, de măsurare a terenului, de reglementare a drepturilor. Parlamentul țării trebuia să se gândească la soluții pentru înzestrarea armatei, pentru asigurarea subzistenței populației, pentru politica de rechiziții, aprovizionare, realizare a infrastructurii.

România făcuse progrese mari, prin creșterea rețelei de căi ferate, construirea podului de la Cernavodă, extinderea rețelei de drumuri, creșterea gradului de urbanizare, a investițiilor în educație, cultură, introducerea de noi procedee industriale. Deși agricultura continua să angreneze cea mai mare parte a populației active, industria, comerțul, construcțiile, sistemul bancar și de creditare veneau puternic din urmă.

Regina Maria, în discuțiile sale private, se mândrea cu faptul că armata română, care număra în jur de 800 000 soldați și ofițeri era gata să intervină și că o astfel de oaste, „cu arma la picior” va putea să constituie un atu pentru oricine ar fi dorit să se alieze cu România.

Erau, totuși, niște constatări menite să ridice familia regală în ochii contemporanilor, să crească moralul opiniei publice, însă cum se va vedea după 1916, infrastructura militară, tehnică și umană avea mari lipsuri, concretizate în eșecurile din toamna lui 1916. Armamentul nu era de bună calitate, în timp ce mulți comandanți de unități și mari unități militare erau slab pregătiți, așa cum avea să constate, mai târziu, generalul Berthelot, cel trimis să ajute trupele din Moldova pentru a rezista în glorioasa vară a anului 1917.

De un singur lucru putea fi sigură Regina Maria și anume de eroismul soldaților români, în marea lor majoritate țărani luați de la coarnele plugului. Practic, toate forțele politice importante doreau intrarea în război, cu excepția mișcării socialiste, care se dispersase. Socialiștii apropiați de ideile socialismului rus militau pentru pace, pentru neimplicarea într-un război burghez, însă vocea lor nu s-a făcut auzită în 1916, după cum nu s-a întâmplat nici după izbucnirea contrarevoluției bolșevice a lui Vladimir Ilici Lenin.

Ieșirea Rusiei din război, pacea separată cu Puterile Centrale au dus la crearea unei adversități a ideilor socialiste în rândurile țăranilor și muncitorilor, deoarece circulația ziarelor și publicațiilor era aproape inexistentă în mediul rural, iar arendașii nu lăsau lucrătorilor răgazul de a participa la manifestații. În plus, se acreditase ideea că părăsirea poziției frontului de către soldații ruși a lăsat armata română descoperită în fața inamicului.

Se cuvine să precizăm și faptul că deși armata deschisese focul asupra țăranilor în 1907, nu a existat nici măcar un caz în care un soldat sau un gradat

(adică pozițiile ierarhice ocupate de militarii în termen țărani) să-și împuște superiorul, de origine boierească sau burgheză.

Acestea sunt condițiile în care, la 14/27 august 1916, Edgar Mavrocordat a depus la Viena nota de război a României.

Brătianu era absolut convins că Austro-Ungaria ar fi refuzat categoric să cedeze Ardealul României, iar Berlinul, deși tacit, era de acord cu românii, nu dorea să aibă un conflict cu Viena. Viena era foarte slabă în raport cu presiunile Budapestei. Astfel, se poate explica de ce diplomația Puterilor Centrale a vrut să umilească la propriu România la încheierea păcii separate din 1918. Serviciile de spionaj ale Puterilor Centrale știau ce aspirații aveau românii - nici nu era greu de descoperit dată fiind intensa dezbatere publică – și tocmai de aceea nu se angajau în discuții. Știau că românii vor profita de slăbiciunile militare ale Puterilor Centrale. Astfel, când Germania și Franța au trecut la războiul de poziții, Austro-Ungaria a început o contraofensivă fulminantă, România era deja în război, iar dezastrul care a urmat în toamna anului 1916, culminând cu ocuparea Bucureștiului și refugiul din Moldova, nu putea fi prevăzut.

1916-2016 – A CENTURY SINCE ROMANIA ENTERED THE WAR FOR THE COMPLETION OF THE UNITY

(Abstract)

The article intends to cross the threshold of the moment when Romania decided to enter World War I. Although connected, due to the Treaty of 1883, to the Central Powers, the same as Italy, Romania could not renounce at the ideal of national union. The treaty, signed mainly with Austro-Hungary, did not confer it the right to such pretensions, but, the same as Italy, considered that Austro-Hungary had been an aggressive state, and did not enter the war in the summer of 1914. The President of the Council of Ministers, Ionel Brătianu desired neutrality, which would have granted the entering to war of Romania, along with the Entente, while King Carol I and the conservatives wanted the entering on the side of the Central Powers. In the years of neutrality, Ionel Brătianu negotiated intensively, having on his side the ascending on the throne, in 1914, of King Ferdinand I the Unifier and Queen Mary, an adept of the Entente. Subjected to conjugated influences, Ionel Brătianu would succeed to finally enter the war, in the summer of 1916, on the side of Entente, justifying that the Central Powers were weakened, although he had been systematically subjected to pressures in 1914, and also at the beginning of the summer from 1916, when the Entente had registered significant outcomes. The breaking of the allies' word, the events from Russia, the underestimation of Bulgaria and Austro-Hungary, the differences of points of views between the French and the Germans, led to the circumstances in which, in the winter of 1917, Romania to be occupied, being reduced territorially to Moldova, after the peace from the spring of 1918.

We can assert that Brătianu had succeeded, with great ability, to impose his conditions, but the abandon of neutrality in 1916 served especially as image leverage, for the forces of Entente.

The both military blocks used an arsenal made of provocations and diplomatic actions, in order to attract Romania towards one side or another.

The consequent faith of the war would transform Brătianu into the number 1 politician of the country, as much as the end of the war would mean the political death of the conservative movement.

Keywords: neutrality, Entente, Central Powers, negotiations, World War I, Romania, Ionel Brătianu.